

NOUA GRAMATICĂ ȘI ORTOGRAFIE A LIMBII ROMÂNE

DE

PROFESOR DIMITRIE MACREA

Munca lingviștilor din țara noastră este astăzi pe deplin antrenată în marea operă de construire a socialismului.

Sarcinile ce le revin lingviștilor de a studia științific limba și de a consolida normele vorbirii și scrierii sunt deosebit de importante și actuale în condițiile în care s'a dat astăzi învățământului din țara noastră o extindere atât de mare, în condițiile răspândirii masive a tipăriturilor, a cinematografului și radiodifuziunii, a teatrului și a altor activități culturale de masă. Fără o limbă unitară, fără o activitate normativă în domeniul limbii, munca de creație culturală, precum și munca atâtor altor sectoare ar fi stânjenită.

În aceste condiții, sarcinile concrete ale lingviștilor consistă, pe lângă studiul marxist al limbii, în alcătuirea instrumentelor de bază ale muncii culturale, care sunt dicționarele, gramatica, ortografia, precum și ajutorarea conducerii învățământului în rezolvarea problemelor legate de predarea limbilor în școală.

Aceste sarcini sunt cu atât mai urgente și mai importante cu cât ele umplu un gol dureros în cultura noastră. Căci deși fosta Academie Română și-a propus încă din 1867, dela înființarea ei, alcătuirea unui dicționar, a unei gramatici și a unei ortografii științifice, timp de aproape un secol ea nu a fost în stare să ducă la îndeplinire acest program, strâns legat de menirea ei.

Ca și în alte domenii de muncă, abia astăzi s'a putut pași cu hotărâre la alcătuirea primei gramatici și ortografii științifice a limbii noastre, datorită inițiativei și sprijinului nelimitat al Partidului Muncitoresc Român, inițiatorul și călăuzitorul revoluției culturale ce se desfășoară intens în țara noastră.

În Sesiunea generală științifică a Academiei R.P.R. din 25—27 martie 1951, s'a trasat, între altele, ca sarcină Institutului de Lingvistică din București terminarea muncii de elaborare, până la sfârșitul anului 1952, a gramaticii și a ortografiei limbii române, precum și întocmirea dicționarului pe bazele științifice ale învățaturii staliniste despre limbă.

Deoarece elaborarea acestor lucrări a fost greșit concepută de vechea conducere a Institutului, Prezidiul Academiei R.P.R. a numit, în iunie 1952, o nouă conducere, cu sarcina de a le aduce cât mai urgent la îndeplinire.

Urmarea acestor măsuri a fost, mai întâi, publicarea în luna iulie 1952 a proiectului de ortografie, care a fost supus, timp de câteva luni, unei largi desbateri publice prin presă, în deosebi în revista « Contemporanul ».

Proiectul de gramatică a limbii române a fost terminat la începutul acestui an și supus, odată cu proiectul de ortografie, în ziua de 6 februarie 1953, desbaterii Consiliului științific lărgit al Institutului de Lingvistică, sub președinția academicianului Mihail Sadoveanu, președintele Secțiunii a VI-a și al Consiliului științific al Institutului.

Înainte de a expune concepția de bază și felul cum au fost alcătuite noua gramatică și ortografie a limbii române, vom analiza, mai întâi, cauzele care au împiedecat în trecut elaborarea acestor lucrări.

În trecutul nostru cultural, încercările de a alcătui o gramatică a limbii române au fost destul de numeroase. Într-o lucrare scrisă de profesorul ieșan Romulus Ionașcu « Gramaticii români », care a apărut în 1914, se arată că dela 1757 până la primul război mondial au apărut la noi vreo 70 de cărți de gramatică. Nu e, firește, locul să le analizăm aici pe fiecare în parte, fiind suficient să precizăm că cele mai multe dintre ele nu prezintă nicio valoare științifică, ci, în cel mai bun caz, un interes istoric. O excepție o constituie doar gramaticile întocmite de I. Eliade Rădulescu, Al. Lambrior și H. Tiktin, care, deși de valoare inegală unele față de altele, sunt o dovadă că autorii lor, în deosebi cei doi din urmă, reușiseră să-și însușească, pentru vremea lor, o concepție înaintată despre gramatică.

Ca și dicționarele sau încercările de ortografie, gramaticile limbii române alcătuite în trecut au avut la bază principii greșite, latiniste, italianizante, etimologice și, prea arareori, principiul descriptiv și normativ. Primele gramatici din secolul al XVIII-lea, cea a lui Dimitrie Eustatievici sau a călugărului Macarie, sunt naive încercări de a aplica limbii române regulile gramaticii slavone. Gramatica lui Micu și Șincai din același secol, « Elementa linguae daco-romanae sive valachicae », este o lucrare făcută cu scopul de a descoperi în limba română exclusiv regulile gramaticii latine. Marea majoritate a gramaticilor noastre din secolul al XIX-lea au mers pe această linie latinizantă și etimologistă. Vechea Academie s'a făcut și în această privință, cum s'a făcut și cu dicționarul lui Laurian și Massim, ecoul acestor exagerări prin gramatica lui Timotei Cipariu, însușită și publicată de Academie între anii 1860—1877.

În prima jumătate a secolului al XIX-lea, singura noastră gramatică alcătuită pe temei științific este cea a lui I. Eliade Rădulescu, apărută la Sibiu în 1828. Dar Eliade a părăsit în curând principiile sănătoase de care se călăuzise în această lucrare, alunecând în exagerările lui italianizante, tot atât de absurde ca și cele ale latinistilor și tot atât de condamnabile ca și trădarea lui față de lupta poporului și de marea acțiune a lui Nicolae Bălcescu din 1848.

Principiul descriptiv, fonetic și normativ îl folosesc la noi, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, Al. Lambrior și H. Tiktin. Gramaticile acestor doi învățați sunt singurele lucrări științifice care au răspuns timp îndelungat nevoilor practice ale școlii noastre, ele fiind utilizabile până astăzi. Toate celelalte gramatici scrise de la Lambrior și Tiktin până în zilele noastre au fost doar improvizatii pentru nevoi didactice de moment, scrise toate cu scopuri mercantile și care, prin lipsa lor de orice valoare științifică, au fost o adevărată pacoste pentru învățământul gramaticii în școala noastră. Ele se mărgineau la o simplă înșirare de reguli mecanice, pe care elevii erau obligați să le memorizeze fără niciun folos.

Încercările făcute de Acad. Iorgu Iordan¹, precum și de Acad. Al. Rosetti și J. Byck² de a alcătui o gramatică a limbii române au fost cu totul necorespunzătoare din pricina concepției lor statice și idealiste despre limbă, « concepții care au dus la decăderea și sterilitatea lingvisticii române »³. Ele se mărginesc să înregistreze schematic faptele de limbă, ferindu-se de a da indicații normative și de a arăta ceea ce este învechit și pe cale de dispariție și ceea ce este nou și se dezvoltă. « Căutând să stabilești norme cu orice preț, poți greși », scrie Iorgu Iordan în Prefața lucrării sale și, consecvent acestui principiu, autorul se mărginește la o expunere statică și schematică de fapte. O altă lipsă gravă de concepție a lucrării lui Iorgu Iordan este neglijarea aproape totală a sintaxei, căreia nu-i acordă decât 34 de pagini, față de 208 pagini pentru fonetică și morfologie.

Gramatica lui J. Byck și Al. Rosetti are la bază concepția formalistă și structuralistă. Autorii nu se feresc nu numai de a da norme, ci și de a da definiții categoriilor gramaticale. Pe ei nu-i interesează, spre exemplu, definirea termenului de subiect, predicat, atribut, etc., ci doar sistemul de relații prin care un cuvânt poate deveni subiect, predicat etc. Sintaxa propriu zisă este și mai neglijată de ei decât în lucrarea lui Iorgu Iordan, neacordându-i-se decât 10 pagini, față de 161 de pagini pentru fonetică și morfologie.

Prin concepția lor de bază, ca și prin schematismul și superficialitatea cu care au fost întocmite, aceste două lucrări nu au adus nicio contribuție pozitivă la studiul gramaticii limbii române.

¹ I. Iordan, Gramatica limbii române, București, 1937.

² Al Rosetti și J. Byck, Gramatica limbii române, București, ed. I, 1943, și ed. a III-a, 1945.

³ « Contemporanul », 27 octombrie 1937.

În privința ortografiei, situația a fost aceeași. Fosta Academie Română a publicat mai multe ortografii oficiale, dar toate acestea au avut la bază concepții greșite, etimologice. De aceea, ortografiile noastre din trecut nu au redat rostirea adevărată a limbii române. Stăpânite de etimologismul latin și francez, ortografiile noastre din trecut erau o frână în dezvoltarea funcțiunii limbii ca mijloc de comunicare și schimb de idei în societate. Ortografiile etimologice corespundeau însă intereselor și preferințelor clasei stăpânitoare din trecut, care, atunci când nu vorbea în limbi străine, se folosea de un jargon al ei, iar în scris întrebuința forme cât mai complicate și mai greu accesibile maselor.

Dacă fosta Academie s'a îngrijit să alcătuiască în mai multe rânduri ortografii de acest fel, în schimb, elaborarea gramaticii științifice a limbii române nu a mai constituit pentru ea, delă eșecul cu cea a lui Timotei Cipariu, nicio preocupare. Un fapt semnificativ pentru desconsiderarea care a existat la noi, sub regimul burghezo-moșieresc, pentru gramatică, este, între altele, legea învățământului din 1908, care nu prevedea studiul gramaticii în cursul superior al liceului și nici în universitate. Cât de mult era neglijată gramatica, în cadrul studiilor despre limbă, în sânul fostei Academii Române, se vede și din aceea că niciunul dintre lingviștii care se bucurau de reputație în generația trecută, ca Hasdeu, Densusianu, Pușcariu, nu a alcătuit o gramatică a limbii române, deși lipsa ei era atât de adânc simțită. «Așa se explică de ce în școală, limba română și limbile străine se învățau cu totul neștiințific. Elevii și studenții, ieșind din școli, vorbeau și scriau cu greșeli gramaticale și ortografice»¹.

Concepția științifică pe baza căreia colectivul Institutului de Lingvistică a alcătuit gramatica limbii române este învățătura stalinistă despre limbă și gramatică, expusă de I. V. Stalin în geniala sa lucrare «Marxismul și problemele lingvisticii», apărută în 1950.

Înarmarea lingviștilor cu marea învățătură stalinistă înseamnă chezașia rodniceii muncii lor în toate sectoarele științei limbii. «Se știe— scrie I. V. Stalin— că teoria, dacă este cu adevărat teorie, dă practicienilor forța orientării, limpezimea perspectivei, siguranță în muncă, credință în izbânda cauzei noastre»².

Fundamentarea științifică dată de I. V. Stalin lingvisticii înseamnă stabilirea de pe poziția materialismului dialectic și istoric a naturii sociale a limbii, a legilor ei interne de dezvoltare, a esenței specificului ei concretizat în structura gramaticală și fondul principal de cuvinte, a legăturii indisolubile dintre limbă și gândire și a legăturii dintre istoria limbii și istoria poporului care este creatorul și purtătorul ei.

¹ «Scânteia» din 25 iulie 1951.

² I. Stalin, Opere, Ed. P.M.R., 1952, v. 12. p. 153

I. V. Stalin a întreprins, pentru întâia oară, în mod aprofundat, opera de introducere a marxismului în lingvistică. De aceea, nicio lucrare de lingvistică nu se va putea alcătui pe temeuri științifice de aici înainte decât pornind dela învățătura stalinistă. În deosebi în domeniul gramaticii, nu există o bază științifică mai solidă decât învățătura care acordă acestei discipline importanța excepțională pe care o are în studiul limbii și pe care niciun alt teoretician nu a arătat-o vreodată atât de just ca I. V. Stalin.

Față de concepțiile idealiste care confundă gramatica cu logica formală și față de concepția materialist-vulgară a lui N. I. Marr și a școlii sale, care-i atribuia un rol secundar și formal în favoarea semanticii, I. V. Stalin a arătat pentru întâia oară, în mod științific, cu marea lui pătrundere și limpezime de gândire, în ce constau caracterul și căile de dezvoltare a structurii gramaticale, subliniind în același timp marea importanță a gramaticii în studiul și cunoașterea limbii.

Concepția stalinistă despre importanța gramaticii a însemnat restabilirea acestei științe în preocupările lingviștilor, iar ca o consecință de ordin practic, gramatica a primit și la noi astăzi, în programele de învățământ, locul corespunzător rolului ei în studiul limbii.

După I. V. Stalin, structura gramaticală a limbii și fondul principal de cuvinte formează baza limbii, esența specificului ei. Nici sunetele, nici cuvintele, luate izolat, nu pot forma o limbă, ele având un sens numai în cuprinsul propozițiilor alcătuite potrivit structurii gramaticale. Cuvintele și sunetele sunt numai un material de construcție la dispoziția gramaticii, care le combină în propoziții. Numai prin gramatică, «limba capătă posibilitatea de a îmbrăca gândurile umane în învelișul material al limbii» și numai prin ea limba capătă «armonie și înțeles»¹.

Specificul gramaticii constă în faptul că ea operează prin generalizări, prin unități abstracte. I. V. Stalin o aseamănă, în această privință, cu geometria, deoarece gramatica, făcând abstracție de particular și concret, atât în cuvinte cât și în propoziții, «ia acel element comun care stă la baza modificărilor cuvintelor și a îmbinărilor lor în propoziții și construște din acel element comun reguli gramaticale, legi gramaticale»². Formele unei declinări sau conjugări se aplică oricăror substantive sau verbe de un anumit fel, așa precum și formula geometrică a unui triunghi se aplică tuturor triunghiurilor asemănătoare.

Dar categoriile și legile gramaticale nu s'au născut spontan și nu au fost întotdeauna așa cum se prezintă astăzi. I. V. Stalin ne învață că ele sunt rezultatul unei lungi dezvoltări istorice a limbii, produsul dezvoltării și perfecționării ei îndelungate. Istoria oricărei limbi ne arată trecerea ei dela forme gramaticale neregulate și greoaie spre forme cât mai precise și mai abstracte.

¹ I. Stalin, *Marxismul și problemele lingvisticii*, Ed. P.M.R., 1950, p. 24.

² *Ibidem*, p. 25

Gramatica și-a precizat regulile ei pe măsura progreselor gândirii și a posibilităților acesteia de a abstractiza și generaliza ceea ce este comun și esențial în cazurile asemănătoare.

Legătura dintre dezvoltarea structurii gramaticale și cea a gândirii se oglindește mai ales în construcția frazei. Gramatica este « un indice al uriașelor succese ale gândirii », ne învață I. V. Stalin¹.

Structura gramaticală este cel mai stabil element al limbii. Elaborată în decurs de veacuri, ea face parte din « carnea și sângele limbii »². Dar ea nu este fixă și imuabilă. Cu timpul, ea se schimbă, « se îmbogățește cu reguli noi, dar principiile structurii gramaticale se păstrează în decursul unei perioade de timp foarte îndelungate, deoarece ele — după cum arată istoria — pot servi cu succes societatea în decursul unui șir de epoci »³. Structura gramaticală, alături de fondul principal de cuvinte, este factorul hotărâtor al rezistenței unei limbi față de tendințele asuprașitorilor de a schimba în mod forțat limba unui popor. Acesta este, spre exemplu, cazul pe care îl citează I. V. Stalin, al rezistenței limbilor balcanice sub dominația de secole a Turcilor.

Felul în care I. V. Stalin interpretează procesul formării și dezvoltării structurii gramaticale oferă cel mai temeinic fundament pentru studiul marxist al gramaticii, pe baze istorice. El ne arată că, deși structura gramaticală a limbii este foarte stabilă, bazele ei fiind puse cu zeci de veacuri înainte, ea se schimbă totuși, se modifică, se îmbogățește, se perfecționează.

În orice limbă se pot constata, în fiecare moment, forme perimate, neproductive, ieșite din uz, și altele pe cale de formare. Aceste schimbări se efectuează după legile interne ale dezvoltării limbii, nu prin explozii brusce, ci printr'un proces de acumulare treptată a elementelor noii calități și prin dispariția treptată a elementelor vechii calități.

Dela instalarea, în iunie 1952, a noii direcții a Institutului de Lingvistică, învățătura stalinistă despre limbă a fost temeiul muncii noastre în toate domeniile. Fără această luminoasă concepție, munca Institutului nu ar fi avut șanse de reușită. Eșecul încercărilor din trecut de a alcătui o gramatică științifică, o ortografie sau un dicționar științific, pe alte temeiuri decât cele ale învățăturii marxiste, sunt dovada cea mai elocventă.

Dar nu numai concepția de bază în alcătuirea acestor lucrări deosebește munca de astăzi a Institutului față de cea din trecut, ci și metoda de muncă.

În alcătuirea gramaticii, a ortografiei, ca și în alcătuirea celorlalte lucrări care se elaborează astăzi în Institut, s'a adoptat metoda muncii în colectiv. Colec-

¹ Ibidem, p. 25.

² Ibidem, p. 26.

³ Ibidem.

tivul de gramatică din 1952 al Institutului a folosit materialul adunat cu prilejul lucrărilor începute în toamna anului 1949, lucrări care erau în primejdia de a avea soarta celor ale dicționarului, din pricina concepției greșite, cu serioase rămășițe idealiste și marriste, precum și din pricina încetinelii cu care s'a lucrat sub vechea conducere a Institutului (Iordan-Rosetti-Graur).

Sarcina noastră a fost mult înlesnită de însușirea bogatei experiențe sovietice în materie de gramatică. Manualul de gramatică al lui Zemschii, Criucicov și Svetlaev, precum și cel al lui Finchel și al lui Bajenov, dar în deosebi « Gramatica limbii ruse », vol. I (Fonetica și Morfologia), alcătuită de Academia de Științe a Uniunii Sovietice sub redacția Acad. V. V. Vinogradov, apărută în 1952, ne-au folosit ca o excelentă îndrumare metodologică, atât în planul nostru de ansamblu, cât și în felul de a interpreta unele probleme speciale.

Metoda de lucru a colectivului de gramatică, compus din 45 de colaboratori, a fost următoarea: pentru fiecare capitol se elabora — pe baza unui punctaj dinainte stabilit — textul respectiv, de către unul din colaboratori sau de mai mulți în colaborare; textul era apoi supus discuției întregului colectiv. După ce textul era adoptat de întreg colectivul, el trecea la comisia de revizie pentru definitivare. Suntem convinși că numai pe această cale, numai prin renunțarea la individualismul burghez, se pot obține rezultatele pe care poporul muncitor le așteaptă dela oamenii de știință.

Gramatica și ortografia alcătuită de colectivele Institutului de Lingvistică au urmărit să răspundă funcțiunii de bază a limbii, care este aceea de a servi ca mijloc de comunicare și schimb de idei între membrii societății, așa cum ne învață I. V. Stalin.

Scopul nostru a fost să punem la dispoziția oamenilor muncii o călăuză științifică pentru folosirea bogatului mecanism al limbii noastre, prin care ei să-și poată exprima gândurile cât mai limpede, mai precis, mai sugestiv.

Nevoile societății de astăzi cer o limbă unitară, înțeleasă de toți și cu reguli bine precizate.

Limba ale cărei reguli le precizează noua gramatică și noua ortografie este limba literară, care constituie forma cea mai îngrijită a limbii naționale. Graiurile regionale, explicabile prin izolarea în care trăiau, în trecut, provinciile țării, sunt treptat înlocuite de o limbă națională unitară. Această unitate se afirmă și se întărește în deosebi astăzi, sub influența continuă a unității sociale și politice a națiunii, pe care o realizează socialismul.

Precizarea normelor gramaticale s'a făcut în deosebi pe baza operelor literare din secolele al XIX-lea și al XX-lea, precum și pe baza practicii vii din zilele noastre. Articolele și cuvântările tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej și ziarul « Scânteia » au fost folosite ca material de bază pentru limba curentă de astăzi, în deosebi în volumul care cuprinde « Sintaxa ».

Noua gramatică a căutat să înfățișeze structura gramaticală a limbii noastre literare, arătând bogăția posibilităților ei de exprimare. Ea are deci, în primul rând, un caracter descriptiv.

Potrivit învățaturii staliniste, după care limba este un produs istoric, format în decursul evoluției de veacuri a poporului care a creat-o și o vorbește, gramatica a înregistrat în introducerea fiecărui capitol o scurtă schiță istorică a evoluției formelor limbii noastre dela limba latină și slavă până astăzi, dând uneori și în cuprinsul expunerii explicațiile istorice socotite necesare.

Dar, pe lângă caracterul ei descriptiv, o gramatică își îndeplinește adevăratul ei rol atunci când are și un caracter normativ. Deci, acolo unde formele de exprimare prezintă fluctuații sau imprecizuni, îi revine gramaticii rolul de a arăta forma corectă corespunzătoare sau exprimarea literară cea mai recomandabilă.

Noua gramatică a căutat să-și îndeplinească această menire. Ea va servi în acest fel ca un îndreptar pentru toți cei care vor să scrie și să vorbească corect limba română.

Funcția limbii ca mijloc de comunicare și rolul ei ca formă a culturii naționale cer o unitate a ei, care poate fi asigurată în deosebi prin stabilitatea și precizia normelor ei gramaticale. « Atitudinea conștientă față de structura gramaticală a limbii — se spune în Cuvântul înainte al « Gramaticii limbii ruse » a Academiei de Științe a Uniunii Sovietice — față de legile ei fundamentale, față de regulile ei particulare, contribuie la folosirea mai corectă a limbii naționale, însușite din copilărie, la exprimarea mai exactă a gândurilor și la înțelegerea mai bună a celor auzite și citite. Odată cu aceasta, atitudinea conștientă față de structura gramaticală a limbii contribuie la desăvârșirea limbii naționale comune. De aceea, o gramatică descriptivă și normativă, bazată pe studierea științifică a structurii limbii, are o mare însemnătate practică pentru cercurile largi ale celor ce vorbesc și scriu ».

Partea din gramatică elaborată până în prezent cuprinde Vocabularul, Fonetica și Morfologia. Ea va fi dată la tipar în cursul lunii iunie. În ce privește partea a doua, Sintaxa, este și ea aproape terminată și în curând va fi supusă reviziei. Definitivarea ei pentru tipar este prevăzută pentru luna noiembrie a. c.

Împărțirea materiei în noua gramatică este deosebită de cea a gramaticilor alcătuite după vechile concepții.

Introducerea Vocabularului ca prim capitol al lucrării a urmărit aplicarea tezelor staliniste privitoare la rolul gramaticii față de vocabular. Cuvintele unei limbi fiind materialul de construcție al formelor și regulilor gramaticale, analiza principiilor vocabularului își are locul firesc la începutul oricărei gramatici.

Felul de a trata sintaxa părților vorbirii separat de morfologie, cum făceau de obicei gramaticile din trecut, a fost păstrat în gramatica actuală, adoptând

metoda mult mai justă și folosită și de Gramatica Academiei Sovietice, de a include sintaxa părților vorbirii în Morfologie.

La alcătuirea noii ortografii s'a aplicat, pentru întâia oară, cu consecvență, principiul fonetic de a reda vorbirea în mod simplu, precis și clar. Pentru a elimina inconsecvențele vechilor ortografii, noua ortografie a folosit ca normă cele mai bune tradiții ale scrisului nostru literar.

În acest sens, noua ortografie aduce o serie de inovații juste. Astfel, deoarece limba nu cunoaște decât un singur sunet *î*, nu avea nicio justificare scrierea unuia și aceluiași sunet prin două semne deosebite (*î* și *â*). De aceea, s'a adoptat în noua ortografie numai scrierea cu *î*.

Tot astfel, ținând seama de faptul că în forme ca: *voiu* (face), *cuiu*, *puiu* (de găină), *ochiu*, *unghiu* etc., *u* final a dispărut demult din vorbire, nu avea niciun sens ca el să mai fie păstrat în scris.

Întrebuințarea linioarei și apostrofului pentru legarea și despărțirea a două cuvinte constituia o inutilă complicație ortografică. Se scria: *s'a dus*, dar *ne-a rămas*, deși folosirea acestor două semne deosebite nu mai avea nicio rațiune actuală, vocala pe care căuta s'o amintească apostroful fiind demult dispărută din vorbire în astfel de expresii.

Era de asemenea o complicație inutilă să se scrie *cassă*, *massă*, *rassă*, imitând ortografii străine, deoarece în limba română aceste cuvinte se rostesc cu un singur *s*. Aceeași complicație inutilă o prezenta scrierea cu majuscule a numelor de popoare când nu erau adjective sau a numelor de zile, de luni și de puncte cardinale. Noua ortografie stabilește justificat scrierea lor cu literă mică

Noua ortografie, primind o formă definitivă prin îndelungata ei desbatere în presă, a fost adoptată de către Prezidiul Academiei R.P.R. și înaintată guvernului spre aprobare. Indată ce va primi această aprobare, ea va fi dată publicității și va deveni norma oficială, obligatorie a scrisului nostru. Pentru eliminarea impreciziunilor și fluctuațiilor în felul de a se scrie diferite cuvinte și forme, Institutul de Lingvistică a alcătuit și un « Mic dicționar ortografic » care conține circa 10.000 de cuvinte și care se va publica împreună cu noua ortografie.

În ziua de 6 februarie, cele două lucrări au fost supuse desbaterii publice în cadrul Consiliului științific lărgit al Institutului de Lingvistică.

Desbaterea publică a unor probleme științifice, pentru care ne-au servit ca exemplu desbaterile din Uniunea Sovietică, în deosebi cele din « Pravda » din iunie 1950 asupra problemelor de lingvistică, este o metodă nouă folosită în țara noastră. Ea s'a dovedit dela început a fi rodnică și plină de învățăminte. La ședința din ziua de 6 februarie au participat peste 200 de persoane, academicieni, profesori, reprezentanți din diferite domenii ale muncii intelectuale, printre care numeroase cadre tinere de lingviști.

Institutul de Lingvistică este primul dintre Institutele Academiei R.P.R. care a luat inițiativa acestor debateri publice, deoarece însuși obiectul preocupărilor lui este de o importanță publică primordială. După cum a arătat Acad. Traian Săvulescu, președintele Academiei R.P.R., în cadrul ședinței, dezbaterii publice a unor probleme de lingvistică este foarte firească astăzi, căci nimic nu este mai accesibil maselor decât limba pe care o vorbesc, limba în care ele se cultivă și în care își exprimă ideile și sentimentele. « Discuțiile publice despre limbă se deosebesc astăzi de cele « academice » din trecut, cu porțile închise, prin spiritul lor democratic, prin faptul că totul se realizează prin concursul și participarea maselor largi. Opere culturale importante ca gramatica și ortografia pot fi astfel privite ca realizări ale maselor largi, care au participat activ la alcătuirea și definitivarea lor », a încheiat Acad. Traian Săvulescu.

Dar dezbaterii publice din 6 februarie 1953 asupra celor două lucrări nu și-a atins în întregime scopul propus, precum a relevat just revista « Contemporanul » din 27 februarie. Chestiunile ridicate cu prilejul debaterii au fost, în cea mai mare parte, de natură secundară, referitoare — mai ales în ceea ce privește Gramatica — la probleme de organizare interioară a materialului: disproporție între diferitele capitole și uneori lipsa lor de concordanță, unele inconsecvențe de terminologie, unele imprecizii în definiții și în stilul lucrării. O obiecție mai importantă a fost cea referitoare la alegerea citatelor, în sensul că multe dintre ele erau lipsite de un conținut ideologic corespunzător.

Aceste lipsuri își au explicația în faptul că proiectul de gramatică a fost opera unui colectiv care, oricât s'a străduit să dea lucrării unitatea necesară, nu a reușit întotdeauna.

Cu privire la fondul lucrării, unul dintre capitolele mai mult discutate a fost cel despre fonetică, deoarece el aducea unele inovații, reprezentând vederi personale ale redactorului acestui capitol, Acad. E. Petrovici. Aceste inovații priveau în deosebi chestiunea diftongilor, a căror existență Acad. E. Petrovici o neagă în limba română, susținând că ei s'ar reduce doar la opoziții între consoane moi și dure, consoane rotunjite și nerotunjite. Astfel, după Acad. E. Petrovici, între cuvintele *tacă* și *teacă*, diferența nu ar forma-o *a* din primul cuvânt și *ea* din al doilea, ci *t* neutru în primul cuvânt și *t'* (muiat) în al doilea (*tacă* — *t'acă*). Tot astfel, între cuvintele *toată* și *tată*, diferența nu ar forma-o diftongul *oa* din primul și vocala *a* din al doilea cuvânt, ci *t* rotunjit din primul față de *t* nerotunjit din al doilea cuvânt (*toată* — *tată*).

În felul acesta, după acad. E. Petrovici, opoziția fonologică în limba română ar forma-o în primul rând consoanele și am avea astfel un număr de 67 de consoane: neutre, rotunjite și muiate-rotunjite.

Participarea redusă a vorbitorilor la discutarea chestiunilor de fond ale lucrării a provenit însă și dintr'o lipsă serioasă a direcției Institutului în organizarea debaterii.

Participanții la desbatere au primit cu întârziere textul proiectului de gramatică iar dicționarul ortografic le-a fost distribuit invitațiilor din provincie abia la sosirea lor în București.

O altă cauză care explică absența desbaterilor de fond a constituit-o însă, de sigur, și lipsa îndelungată de preocupări în legătură cu studiul gramaticii la noi. Așa precum am arătat mai sus, dela gramatica lui Tiktin, care a devenit de multă vreme o raritate bibliografică, noi nu am mai avut decât încercări nereușite de a alcătui o gramatică științifică a limbii române.

Lucrarea prezentată în proiect de către Institutul de Lingvistică constituind, după mai bine de o jumătate de secol, prima gramatică științifică a limbii române, discutarea ei insuficientă de către participanți este fără îndoială și o consecință a lipsei de preocupări în acest domeniu.

Lipsa discuțiilor de fond se datorește însă, în bună parte, și raportului direcției Institutului, prezentat de mine, care prin insuficiența lui combativitate nu a analizat în deajuns cauzele deficiențelor proiectului.

Astfel, au fost trecute cu vederea unele greșeli grave de concepție pe care le conținea Introducerea proiectului, ca, spre exemplu, cea relevantă de revista «Contemporanul» asupra «pseudomaterialismului» lui N. I. Marr. Au fost de asemenea trecute cu vederea unele formulări obiectiviste din Introducere și lipsa ei de combativitate față de idealism în lingvistică, fapte pe care nu le-a relevat, la rândul său, nici raportul Secțiunii a VI-a a Academiei R.P.R., prezentat de Acad. C. Balmuş, care a găsit, dimpotrivă, că Introducerea este «principlă» și «bine întocmită».

Alcătuirea unor lucrări ca gramatica și ortografia, în condițiile luptei aprige care se duce astăzi între concepția materialistă și idealistă, impune conducerii Institutului ascuțirea vigilenței ideologice față de rămășițele idealiste de care încă nu s'au debarasat unii dintre lingviștii noștri. Lipsa de combativitate față de teoriile idealiste, față de tendințele obiectiviste și împăciuitoariste sunt elemente care frânează dezvoltarea lingvisticii noastre pe singura bază științifică, învățătura stalinistă.

Dacă raportul nostru ar fi analizat, așa precum era menirea lui, cauzele adânci ale lipsurilor proiectului, desbaterea și-ar fi putut, de sigur, ajunge scopul urmărit.

Această desbatere nu a fost totuși lipsită de contribuții pozitive pentru îmbunătățirea celor două lucrări; iar dacă redacția revistei «Contemporanul», care a publicat proiectul de ortografie și observațiile critice ale cititorilor, ar fi luat parte la discuții, contribuția ei competentă ar fi fost de mare folos desbaterii, cel puțin în privința ortografiei.

Pe baza observațiilor critice făcute în desbatere și a celor cuprinse în revista «Contemporanul», comisia de revizie a început de îndată refacerea lucrării, operație care e astăzi terminată. Primul volum va intra la tipar la începutul lunii iunie a. c. Astfel, Introducerea a fost refăcută în întregime, a fost refăcut

de asemenea capitolul despre Fonetică. S'a dat metrialului diferitelor capitole o proporție mai justă, definițiile sunt mai clare, terminologia a fost simplificată pentru a fi cât mai accesibilă, iar citatele necorespunzătoare au fost înlocuite și s'a depus toată grija pentru asigurarea unității și clarității stilului lucrării, fiindcă o gramatică trebuie să fie ea însăși un model de stil frumos și unitar.

Prin elaborarea primei gramatici și ortografii științifice a limbii române se poate astăzi afirma că lingvistica noastră a făcut un pas pozitiv în aplicarea concepției staliniste despre limbă. Ele constituie o etapă importantă în lupta pentru cultivarea limbii române, pentru afirmarea și apărarea culturii noastre. Realizarea lor înseamnă o armă puternică împotriva cosmopolitismului și a altor manifestări ale ideologiei imperialismului, care încearcă sub diferite forme să desrădăcineze dragostea fierbinte a popoarelor pentru limba lor națională.

Lingviștii din patria noastră iau astfel parte activă, prin alcătuirea noii gramatici și a noii ortografii, la lupta pentru dezvoltarea culturii noastre naționale. În activitatea lor, lingviștii au astăzi mereu prezente în minte luminoasele îndrumări date de tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej la Congresul Învățătorilor din R.P.R., la 10 aprilie 1952: « În știință se desfășoară o luptă ascuțită între materialism și idealism, lupta împotriva concepțiilor idealiste, pentru triumful materialismului. Aceasta este însăși lupta pentru progresul științei. De aceea, sarcina combaterii vederilor reacționare, idealiste, în diferite ramuri ale științei trebuie să preocupe în cel mai înalt grad pe profesorii și învățătorii noștri de diferite specialități »¹.

Prin alcătuirea primei gramatici și ortografii științifice a limbii române, lingviștii români sunt conștienți că au îndeplinit o faptă patriotică de mare însemnătate, pe linia luminoaselor sarcini trasate lor de către Partidul clasei muncitoare.

¹ Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvântări*, Editura Academiei, București, 1952, p. 620.